

Stane BOBNAR:

### BOJI ZA KIUTO BELŽITE

Po prihodu v Španijo smo se namestili v zbiralni bazi internacionalnih brigad v Albaseti. V tej bazi je bilo zbrano veliko število prostovoljcev interbrigadistov raznih narodnosti. Ko smo dobili špansko vojaško uniformo in se preoblekli, nas je vodstvo baze razdelilo, nekateri tovariši so se odločili za službo v zaledju, zopet drugi pa v operativo na bojišče in to po vojaških strokah v pešadijo, topništvo, mornarico, v motorizirane enote, kakor je pač kateri vojaški stroki že morda prej pripadal. Jaz sem se odločil za pešadijo in kmalu zatem smo se odpeljali v malo mestece Madrigueras. V tem kraju je bilo predhodno vojaško taborišče in vežbališče.

Razporejeni smo bili v začasne vojaške enote in kmalu smo začeli z vežbanjem in spoznavanjem orožja: puške, mitraljeza in podobno. Jaz sem že slušil vojaški rok v stari Jugoslaviji, zaradi tega sem mnogih osnovnih vojaških veščin bil vajen. Tu so prihajali tovariši iz fronte in nas tudi spoznavali s stanjem na bojiščih, kar nas je predvsem najbolj zanimalo. Naša želja je bila, da se čimpreje vključimo v bojne enote ter da odidemo na bojišče. Neprestano so prihajali v Madrigueros novi prostovoljci iz raznih krajev sveta in raznih narodnosti. Mi Jugoslovani smo se najbolj zanimali za naše iz Jugoslavije. Iz Polja sta prišla še tovariša Gostinčar (?) Martin in Jeriha Viktor. Po nekaj dnevih bivanja na vežbah v Madriguerosu smo bili premeščeni v okolico Madrida, kjer je bil na odmoru bataljon Dimitrov, v katerega smo bili razporejeni. Ta bataljon je že bil v borbi preizkušen in znan po uspešnih borbenih akcijah. Zaradi tega smo bili tudi mi ponosni.

Mi Jugoslovani smo pripadali četi Matije Gubca, katere komandir je bil Mijat Mašković. Hitro smo se spoznali s tovariši iz čete. Neprestano je tekla beseda o bojih na fronti, o splošnem položaju v Španiji in drugih vprašanjih, ki so nas zanimala. Prvotno je bilo povelje, da bo bataljon Dimitrov in 15. brigada, v katere sestavi je bil, ostala na bojišču v okolici Madrida. Toda 18. julija 1937 je brigada dobila povelje, da se premesti preko Valencije na področje Aragona v okolici Ihar.

Pot iz Madrida do mesteca Ihar je bila dolga. Peljali smo se na avtomobilih raznih firm od ruskih, francoskih, britanskih in še drugih. Tanki in topništvo so bili tudi na težkih tovarnjakih. Pogled na dolgo kolono avtomobilov, naloženih z vojaki prostovoljci in vojno tehniko je bil veličasten. Bila je to dokaj močna grupacija. Po več dnevih vožnje, skozi mesta, vasi in polja smo mi novinci dobili prvič bolj globlji pogled na Španijo in njeno ljudstvo. Srečavali smo se s prebivalci, ki so nas navdušeno pozdravljali. Če smo se ustavljali med nasadi vinogradov, katerih je bilo polno in grozdje je bilo zrelo, so nam Španci le-tega v izobilju ponujali. Spoznavali smo, da je to ljudstvo dobro, da se za njih spleča boriti in to nam je vlivalo novih moči.

Končno smo prispeli z vso naglico na področje Aragona. Okoli mesteca Ihar smo se razmestili v rahlo poraščen gozd. Tu smo se mi novinci šele prav vojaško opremili, dobili smo puškomitraljeze, granate, municijo, večinoma ruskega izvora toda ne najmodernejše. Puške so bile dolge z nasajenim bajonetom. Napravljen je tudi točen razpored v četi, odrejeni so bili mitraljezci in pomočniki mitraljezev. Jaz sem bil dodeljen za pomočnika lahkega mitraljeza, mitraljezec pa je bil tov. Gojko Bjedov, študent iz Knina, simpatičen tovariš.

On je nosil mitraljez, jaz pa sem si naložil municijo. Mislil sem si, da je treba te vzeti čimveč, da je ne bo premalo. Tako sem bil obložen, kolikor sem le mogel nositi.

Naša četa je štela sedaj 120 vojakov, z večinom sem se že spoznal, tu so bili znani tovariši, veliko pa je bilo v tej četi tudi Slovencev iz Polja, Trbovelj in drugod.

Komandir in komisar čete sta nam razložila okvirno nalogo naše ofenzive. V tem času so močne frankistične sile s pomočjo italijanskih in nemških enot dobro oborožene silovito in z vso surovostjo napadale osvobojeno ozemlje severne Španije na področju Santandera in Bilbaa. Naša širša naloga je bila, da z našo protiofenzivo z zavzetjem zelo utrjenih položajev okrog Quta in Belžita prodremo proti Soragosi in vržemo Frankove sile ter tako razbremenimo in pomagamo našim enotam na severu Španije.

Dimitrov bataljon, v katerem sestavu je naša četa Matije Gubca in druga enota Čehov, Madžarov, Grkov, Bolgarov, je dobil povelje, da napada čelno na utrjeno mesto Quta. 24. avgusta zjutraj smo se borci čete Matije Gubca in ostali deli bataljona razvili v bojno črto ter začeli napad na mestece Quito. Prihodi k mestu v tisti smeri, koder je napadala naša četa, so bili nezaščiteni, bila je gola ravnina, nobenih zaklonov, sovražnik pa je imel iz mesta in naše desne strani zelo imeniten pregled. Zato smo, kakor hitro smo se pojavili, bili na čistini močno obstreljevalni s čelne strani kot tudi z nekaj oddaljenejših hribovitih strani. Takoj zatem pa je tudi njihovo topništvo začelo dejstvovati.

Ogenj na naše razprostrte sile je bil silen, toda zaradi velike daljave, pa tudi zaradi majhne točnosti ni bil uspešen pri razbitju naše vrste, pa tudi ranjenih ali

mrtvih ni bilo. To je bil moj prvi ognjeni krst, vse naokrog je pokalo, jaz pa sem gledal, ali bo kdo padel. Spoznal sem, da vsaka krogla ne zadene. Zato smo še bolj odločno napredovati proti mestu. Streljanje je bilo vse hujše, vendar smo brez žrtev prišli neposredno pred jurišni prostor. Tu je bil mali brežuljček, toda zadosten za začasno kritje za našo četo. Takoj sva z Gojkom pripravila mitraljezko gnezdo, toda s težavo, ni bilo nobenega kamenja, da bi si z njim zavarovala glave, zemlja pa tako trda, da se uspešno ni dalo napraviti zaklon. Mitraljez sva usmerila točno proti sovražnikovemu bunkerju. Moram reči, da sva bila oba z Gojkom novince in da nisva imela izkušenj, vendar sva hitro odprla ogenj na sovražni bunker. Gojko je nišnil, jaz pa sem ravnal kolut z municijo. Vršili smo priprave za juriš, pričakovali smo naša letala in topniški ogenj. Kmalu so se prikazala letala ruskega tipa in ni jih bilo mnogo. Tudi topništvo je začelo obstreljevati sovražnikove postojanke. Zatem pa je komandir čete Mijat Mašković odredil juriš in obenem skočil na čistino, cela četa se je dvignila v napad. Toda komandir čete je padel mrtev, zadet v čelo. Gojko s svojim mitraljezom se tudi ni dvignil, obležal je zraven mitraljeza. Mi smo napredovali, toda sovražnikov odpor iz bunkerjev je bil silen in nismo daleč prodrli. Padel je ukaz za umik na izhodne položaje. Bilo je več ranjenih in te smo odnesli v zaklon. Jaz sem videl zraven mene težko ranjenega Toneta Drašnerja, pograbil sem ga in zavlekel nazaj na varno. Ranjence je bilo potrebno odnesti do ambulante, zato je sledil mali predah. Ker ni bilo dovolj sanitetnih nosil, smo štirje povili Toneta Drašnerja v vojaško deko ter ga nesli proti ambulanti. Toda pot je bila nevarna. Snajperisti so ustrelili v glavo tov. K<sup>u</sup>ret Petra. Tako smo ostali trije z dvema ranjencema. Le z veliko težavo smo oba prenesli do ambulante. Mislil sem, da je Kuret mrtev, tudi zdravnik je zmajeval z glavo, toda oba so rešili zdravniki in jih za silo pozdravili. Peter Kuret je kasneje padel na reki Ebro. Sam se je kot invalid ponovno javil na fronto, Toni Drašner

pa je dolgo hodil z bergljami. Vedno mi je govoril, kadar sva se kasneje srečala, bila sva velika prijatelja: "Ti si mi rešil življenje".

Ko sem se vrnil k četi, so me odredili še z nekim tovarišem, da greva po vodo. Bila je neznosna vročina, borci pa brez vode. Naprtil sem na ramo polno čutaric in sva šla do rezervoarja po vodo, toda ko sva se vrnila, je bila že tako ogreta, da se je težko dala piti, vendar so se tudi s to nekateri odžejali.

Po tem nam je prišlo na pomoč nekoliko tankov in tudi naše topništvo je bolje in močnejše obstreljevalo sovražne bunkerje. Tedaj je napad bolje uspel, na juriš smo zavzeli ob spremstvu tankov prve sovražne postojanke, sovražnik pa se je umaknil v mesto in tam nadaljeval z odporom. Predvsem pa je bil močan odpor v cerkvi. Samo z lahkim orožjem močno zidano cerkev kot so v Španiji ni bilo mogoče zavzeti. Sovražnik pa trdovraten. Ko smo jo napadali, je bilo več ranjenih in mrtvih, med njimi tov. Češnovar Rudi, Vidic Srečo, oba iz Trbovelj in drugi. Pod cerkvijo in okoli nje pa so bili izkopani rovi, tako jim nismo mogli do živega. Poveljstvo čete po smrti tov. Maškovića je prevzel tov. Ivan Gošnjak. Z njim je šel del čete zavzemati glavno ulico, koder je bil odpor še močan. Hiša za hišo se je vodila borba. Na koncu ceste, blizu nekega mlina pa je bila močna barikada, napravljena iz z moko napolnjenih vreč. Le počasi smo napredovali. Ko je tov. Gošnjak dajal povelje, kako naj bi jurišali na barikade, je bil tudi on ranjen v prsa. Z Rometom Cirilom sva opazila hišo, od koder je bil zadet, pa sva hitro skočila in ujela zagrizenega falangista. Tako smo boj nadaljevali do večera ter osvojili še zadnjo postojanko ob mlinu, ostala je samo še cerkev. Zadetih je bilo večje število Frankovih vojakov.

Drugi dan nam je ostala cerkev, čakali smo, da nam pride topništvo v pomoč. Bili smo v neposredni bližini cerkve

in napadali z metanjem bomb, skušali smo jo zažgati, toda zgorelo je le nekaj lesa. Ranjene iz cerkve smo vlekli skozi okno, vendar odpor še ni bil zlomljen. Tedaj smo na nebu zagledali bombnike. Nekdo pravi, naši so, toda bili so frankistični avioni italijanske izdelave in že so padale bombe po nas. Frankisti so bombardirali mesto. Akoravno smo skočili v zaklon, je bilo nekaj ranjenih, Vidic Srečko pa težko in je potem umrl. Tudi mene je zadel komad železa od bombe, k sreči sem imel čelado na glavi in sem jo še kar poceni odnesel.

Ko je končno naše topništvo začelo obstreljevati cerkev (do tedaj namreč poveljstvo divizije ni pustilo streljati s topovi v cerkev), je odpor kmalu ponehal. Tako je končno padlo mesto Quito v naše roke. Treba je povedati, da je sovražnik v celoti nudil žilav in srdit odpor. Posebno za-grizeni boji so bili v začetku napada in pri osvajanju glav-ne ceste Arlina (?) in železniške postaje. Poseben odpor pa je bil organiziran okrog cerkve. Padlo je precej tovari-šev Jugoslovanov iz naše čete, med njimi tudi nekaj Slo-vencev, bilo pa je tudi precej ranjenih. Kolikor se spomi-njam so padli sledeči Slovenci: Kralj Jože iz Zagorja ob Savi, Česnovar Franc iz Trbovelj, Vidic Srečko iz Trbovelj, ranjeni pa so bili: Aleš Bebler iz Ljubljane, Viktor Jeri-ha iz Polja, Kuret Peter iz Ljubljane in lažje jaz.

Po kratkem odmoru je bataljon Dimitov v okviru 15. briga-de dobil povelje, da se bori za področje mesta Belžita. Okrog mesta so naši vodili borbe že nekoliko dni, toda v mesto niso prodrli. Moram reči, da je za prodor v mesto bil odrejen Dimitrov bataljon, smatralo se je, da je nje-gova udarna moč le sposobna za tak napad. V ta namen se je bataljon čez čas približal v neposredno bližino prvih bor-benih črt. Bataljon je vodil komandant Čapajev Salzgay Mi-chael, Madžar.

Naša četa je zgodaj zjutraj kranila v napad, kmalu smo prodrli do prvih hiš, vendar pa so Frankove trupe z vso ogorčenostjo nudile odpor. Vsi prehodi so bili izredno natančno zaprti z mitraljezkim ognjem tako, da nadaljnje prodiranje v mesto ni bilo lahko. Poleg tega so naše položaje neprestano bombardirali bombniki kapraniji italijanskega izvora. Municijo v mesto pa so prevažali frankovi transportni avioni. Poleg tega je Frankovo topništvo neprestano tolklo po naših položajih. Ena teh granat je padla v bližino mene in špritar je zadel tudi mene v glavo, bil sem namah ves krvav. Toda spriterjai so bili mali, šel sem se obvezat v previjališče. Zdravnik je zahteval, naj ostanem pri ambulanti, vendar sem jaz odšel nazaj na položaje. Med potjo sem nabral desetino španskih borcev, ki so bili medtem dodeljeni naši četi, bili so neizkušeni, zato sem jih jaz peljal. Tako smo hitro preskakujoč nevarna mesta prišli do prvih hiš. Medtem smo streljali na sovražnika, toda bil je izredno dobro skrit v hišah. In naenkrat smo se znašli med sovražno črto. Nisem dovolj polagal pažnje na cerkveni stolp. Ravno ko sem pokazal Špancem, kam naj preskočijo, ko se oglasi rafal iz neposredne bližine in jaz sem že dobil izstreljen rafal med noge. Zadel je tudi enega španskega borca kot sem še uspel videti. . Padel sem v jarek, tako sem bil deloma krit pred novim rafalom, ki je bil za barikadiran v stolpu cerkve. Nisem se uspel premakniti, nastopile so močne bolečine. Do mene pa ni bilo mogoče priti, ker je bilo vse pod mitralješkimi rafali. Šele ko je padel mrak, se je priplazil do mene neki tovariš Amerikane, ta mi je potem zavezal rane in rekel, da bo prišel pod noč s tovariši, da me bodo izvlekli iz položaja. Vendar sem še dolgo čakal, preden sta res prišla dva tovariša Američana, ki jih nisem preje poznal in tudi ne kasneje nikoli več videl. Onadva sta me oprezno, ker je bil teren neprestano obstreljevan, povila v vojaško deko in me vlekla ven iz ognjenega pekla, vsaj meni se je zdelo, da je položaj težak. Toda medtem so že tudi naši mitraljezi, mislim, da so bili Čehi, potisnili sovražnika nazaj.

Enote bataljona Dimitrov so le počasi prodirale v mesto, boj je bil srdit, naši niso imeli težkega orožja za boje po ulicah. Toda kljub vsem težavam je mesto padlo v naše roke. Bilo je okrog 1.000 zarobljenih, naša četa pa tudi razredčena, skoraj ni bilo borca, da ne bi bil ranjen.

Jaz sem bil prepeljan v terensko bolnico v Ihar in tam operiran, poškodba je bila težka in komplicirana, zato sem bil poslan na zdravljenje v bolnico Benikasim.